

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2



ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Єременко Олександр Михайлович</i> ГІПОТЕТИЧНА МОЖЛИВІСТЬ МІСТИЧНОГО КОМУНІЗМУ	326
<i>Смазнова Ірина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ ФІЛОСОФІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАПРАКТИК.	328
<i>Капустіна Надія Борисівна</i> РЕКЛАМА У МАС-МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	331
<i>Сумарокова Людмила Миколаївна</i> «ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ	335
<i>Крижановська Тетяна Олександрівна</i> КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ.	338
<i>Токар Людмила Вікторівна</i> ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ.	342
<i>Польовий Святослав Сергійович</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ.	345
<i>Максимчук Діна Дмитрівна</i> ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ.	348
<i>Скриннік Руслан Алізамінович</i> ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС У КОНТЕКСТІ СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	351
СЕКЦІЯ 18. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Кормич Людмила Іванівна, Кормич Анатолій Іванович</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	355
<i>Вітман Костянтин Миколайович, Капсамун Олег Георгійович</i> СТРАТЕГІЯ «ЗВОРОТНОГО КІСІНДЖЕРА» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ: ГЕОПОЛІТИЧНА ДИЛЕМА США	358
<i>Мамонтова Елла Вікторівна</i> СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН.	361
<i>Завгородня Юлія Володимирівна</i> ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ	363
<i>Козьмич Альона Віталіївна</i> ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	366
<i>Краснопольська Тетяна Миколаївна, Каприця Роман Олександрович</i> РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	368
<i>Сушко Анатолій Іванович</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	371
<i>Лисянський Павло Леонідович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕМОКРАТІЇ	373
<i>Железков Андрій Іванович</i> СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА РІЗНИХ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.	377
СЕКЦІЯ 19. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Яковлев Денис Вікторович</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО.	380

3. Emerson R. W. *Self-Reliance. Essays: First Series*. Boston : James Munroe and Company, 1841. P. 35–70. URL: https://archive.vcu.edu/english/engweb/transcendentalism/authors/emerson/essays/selfreliance.html?utm_source (дата звернення: 12.04.2025).

4. Thoreau H. D. *Walden; or, Life in the Woods*. Бостон: Ticknor and Fields, 1854. URL: https://www.gutenberg.org/files/205/205-h/205-h.htm?utm_source (дата звернення: 12.04.2025).

Ключові слова: самість, трансценденталізм, автономія, інтуїція, моральна відповідальність, самопізнання, онтологічна єдність.

Keywords: selfhood, transcendentalism, autonomy, intuition, moral responsibility, self-knowledge, ontological unity.

Токар Людмила Вікторівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри філософії*

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ

Абдукція є одним із найменш досліджених, у порівнянні з дедукцією та індукцією, найбільш суперечливим але разом з тим, не менш значимим і дуже перспективним для подальших досліджень видом міркування. Разом з тим, дане міркування активно застосовується і в повсякденному мисленні в професійній діяльності і в науковому пізнанні, хоча, при цьому, як метод залишається невідомим для багатьох фахівців-практиків. Особливу роль відіграє абдукція в юридичній діяльності, тому, не дивно, що одним із параметрів, які намагаються виміряти під час добору на посади суддів є здатність кандидатів до абдуктивного мислення. Згідно довідкової інформація про зміст анонімого тестування когнітивних здібностей кандидатів на посаду судді місцевого суду та суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду, одним із аспектів тесту на когнітивні здібності є тестування логічного мислення. Ця складова тестування, нарівні з дедуктивним та індуктивним мисленням включає в себе абдуктивне мислення: «вміння робити припущення, розрізняти факти та оціночні судження»[1]. Тестолог ставить за мету «оцінити навички кандидатів у формуванні найімовірніших пояснень для спостереження або фактів; уміння приймати рішення в умовах невизначеності або браку інформації; здійснювати оцінку правильності різних гіпотез»[1]. Та чи можлива об'єктивна оцінка здатності кандидата до абдуктивного мислення шляхом проходження даного тесту?

Ч. Пірс вперше виокремив на рівні дедукції та індукції абдуктивне міркування в якості засобу пошуку пояснювальних гіпотез. Він підкреслював, що «дедукція доводить, що щось має існувати, індукція показує, що щось дійсно існує, а

абдукція просто припускає, що дещо існує»[2. Р.189]. Але, абдукція призводить не просто до імовірних гіпотез, вона, на відміну від індукції розкриває внутрішній механізм фактів, явищ які спостерігаються і пропонує найкращу, найбільш правдоподібну гіпотезу. Логічна форма абдуктивного міркування можна представити наступним чином:

Факт: Спостерігається деякий дивний (surprising) факт (явище) Р;

Гіпотеза: Р можна пояснити імовірними причинами Н1, Н2....Нn

З усіх наведених можливих причин, найбільш правдоподібною є Н1

Якщо припустити, що справедливо Н1, то Р стає зрозумілим;

Висновок: Отже, є підстава припускати, що Н1 є причиною явища Р.

Таким чином, абдукція є складним процесом, в якому можна виділити окремі етапи. Починається абдукція з аналізу і точної оцінки встановлених фактів та явищ, які не мають пояснення за допомогою наявних наукових теорій. Завершується етап генерації формуванням прийнятих пояснювальних гіпотез, вибір яких детермінований попередньою оцінкою фактів. Етап оцінки припущень, передбачає оцінку гіпотез і вибір найбільш перспективної що до подальших перевірок релевантними емпіричними даними. Це міркування не гарантує істинності висновку, але воно генерує нову ідею, нове знання, яке має силу пояснювальної причини факту. Успішність абдукції вимірюється певними критеріями: гіпотеза, яка висувається здатна пояснити явище, що спостерігається, є найпростішою і не існує підстав для прийняття альтернативних припущень та здатною до експериментальної верифікації задля повного усунення сумнівів. Сам момент висунення гіпотези є евристичним і, на думку Пірса має безпосередній зв'язок з інсайтом але його не можна назвати здогадкою наважання в умовах невизначеності, обмеженості даних та фактів. Фонові знання, професійна інтуїція доповнюють процес оцінки фактів.

Тест на когнітивні здібності передбачає закрити форму тестових запитань. Це унеможливує постановку питання відкритого типу, якою можна було б передбачити можливість висунення кандидатами власних гіпотез. Із можливих запитань, кандидату буде запропонована, в якості відповідей, певна кількість, сформованих укладачем тестів, припущень. Від якості наданих альтернативних гіпотез залежить а чи кандидат буде їх звиряти із наданими в фабулі задачі фактами на найкраще їх пояснення чи піде методом відкидання явно неправильних варіантів які суперечать чи мають слабе відношення до фактів, прописаних у фабулі. Дана процедура вже не має стосунку до абдуктивного мислення і не дає можливості виміряти параметри, встановленого програмою тесту. Кандидат обмежений тепер не тільки наданими в фабулі фактами, але й варіантами пояснювальних гіпотез, запропонованих укладачем тесту. Якщо укладач тесту запропонує декілька досить правдоподібних пояснювальних гіпотез до фактів, то незрозумілим є ступінь оцінки правильної відповіді, адже єдиним критерієм правильності буде суб'єктивне бачення укладача тесту. У кандидата відсутня можливість надання пояснення оцінки гіпотези, тому неможливо оцінити його

стратегію подальшої перевірки гіпотези, а цей параметр важливий для визначення найкращої і запропонованих гіпотез. Виникають обґрунтовані сумніви в валідності тесту, який не в змозі оцінити в повноті заявлені до вимірювання параметри. Беззаперечно, що об'єктивне оцінювання когнітивних здібностей кандидатів є необхідною умовою забезпечення якості конкурсного відбору, але має бути розроблена методика, встановлені об'єктивні критерії яку відповідь вважати правильною. У деяких розробників тестів спостерігається спрощений погляд на абдукцію як міркування від наслідку до умови і зведення її в тестовому завданні до протилежного *modus ponens* висновку із імплікації. Даний підхід не враховує специфіки особливостей абдукції як методу висунення гіпотез. До прикладу, задача № 5 в додатку «Когнітивні здібності» (доволі популярному серед кандидатів) в блоці «Логічне мислення»: у класі навчаються троє друзів: Віолета, Олексій і Степан. Відомо, що 1) Якщо Віолета готується до іспиту, то Олексій теж готується. 2) Якщо Олексій не готується до іспиту, то Степан теж не готується. 3) Степан готується до іспиту. Оберіть правильний висновок, який можна зробити на основі цих тверджень. Варіанти відповіді: А. Олексій не готується до іспиту; Б. Степан не готується до іспиту; С. Віолета не готується до іспиту. Виникає запитання який параметр вимірюється даним тестовим завданням? Якщо дедуктивне мислення, то серед запропонованих відповідей немає жодної правильної. Нам відомо, що Степан готується до іспиту. Використовуючи в якості засновку другу та третю умови за *modus tollens* ми з необхідністю приходимо до висновку, що Олексій також готується до іспиту. Такого варіанту відповіді немає. Але, далі рух від наслідку до умови дає нам лише логічно імовірний висновок, хоча від наскладач тесту вимагає правильне твердження. Яким критерієм правильності має керуватися особа, що проходить тест? Очевидно, що розробник тесту пропонує використовувати абдуктивне міркування, яке припускає можливість переходу від наслідку, як факту, який спостерігаємо до умови, як найкращого пояснення даного факту, але таке спрощене розуміння абдукції зводить нанівець можливість реальної і об'єктивної оцінки абдуктивного мислення. Якщо ми візьмемо за основу запропоновані варіанти вибори і припустимо, що це стадія оцінки гіпотез, то побачимо, що всі, окрім останньої суперечать умовам задачі. Але, в абдуктивному міркуванні під час генерації гіпотез пропонуються висуваяться ті, які пояснюють явище, яке спостерігаємо, а не суперечать йому. Кандидату пропонується обрати не найбільш правдоподібну гіпотезу серед запропонованих, а єдину можливу серед невідповідних. Даний механізм виведення не є абдуктивним міркуванням. На жаль, серед типових запитань тестування щодо когнітивних здібностей для кваліфікаційного іспиту, які були розміщені на сайті Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (https://www.vkksu.gov.ua/sites/default/files/dodatok_2_0_0.pdf) спірні види питань не представлені, і це викликає більше запитань ніж відповідей. Від якості тесту: його валідності і надійності, як одного з етапу конкурсного відбору суддів залежить прозорість, якості та результативності конкурсу в цілому.

Список використаних джерел:

1. Довідкова інформація про зміст анонімного тестування когнітивних здібностей кандидатів на посаду судді місцевого суду та суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду. – Додаток 3 до рішення Комісії від 29.01.2025 № 29/зп-25. URL: https://www.vksu.gov.ua/sites/default/files/dodatok_4_6.pdf
2. Peirce C. S. Three Types of Reasoning. Collected Papers of Charles Sanders Peirce / ed. by C. Hartshorne, P. Weiss, A. W. Burks. Cambridge : Harvard University Press, 1931. Vol. 5. P. 189.

Ключові слова: абдукція, дедукція, індукція, редукція, виведення найкращого пояснення, тест на когнітивні здібності.

Keywords: abduction, deduction, induction, reduction, derivation of the best explanation, cognitive ability test.

Польовий Святослав Сергійович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри філософії*

НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ

Дані тези присвячені тому, як наративи – тобто системи оповідей – впливають на владу та (в окремих випадках) самі визначають її форми та механізми. Особливу увагу буде приділено тому, як наративи не лише описують реальність, а й конструюють суб'єктні позиції, нормалізують поведінку та забезпечують відтворення ідеологічного порядку. З цією метою ми розглянемо підходи трьох ключових мислителів – Мішеля Фуко, Луї Альтюссера та Вальтера Беняміна – оскільки їхні концепції дозволяють виявити глибинні зв'язки між мовою, владою, ідентичністю та історією.

Наративи визначають, про що можна говорити і як, формуючи наш образ світу і самих себе. За Мішелем Фуко, дискурси не просто описують реальність, але й створюють суб'єкта. Вони задають, ким може бути індивід і як він має себе поводити. Іншими словами, влада проявляється не лише у примусі, а й у тому, які історії суспільство розповідає про себе – ці історії дисциплінують і нормалізують індивідів. Луї Альтюссер доповнює цю ідею поняттям ідеологічної інтерпеляції: ідеологія «звертається» до особистості, закликаючи її, і таким чином перетворює її на суб'єкта. Вальтер Бенямін, зі свого боку, вказує на роль культури й історії: панівні групи нав'язують свою версію минулого і теперішнього, перетворюючи наратив на інструмент культурної гегемонії – адже «немає жодного документа культури, який водночас не був би документом варварства».

Мішель Фуко стверджував, що влада в сучасному суспільстві діє не лише через закони та насильство, а й тонко вплетена у самі дискурси знання і наративи,